

Megoldás
Játékos feladatlap
pünkösdi ünnepkörhöz kapcsolódóan

*A feladatlap összeállítója és megoldókulcs készítője Baksa Brigitta, a Hagyományok Háza
Forgószele és Garabonciás országos hon- és népművelési vetélkedő feladatlapjainak
kidolgozója*

Ajánlott életkor: 4-8 osztályosok

Javasolt munkaforma: egyénileg, párban, kiscsoportban, illetve kivetítve közösen

1. AZ ALÁBBI REJTVÉNY MEGFEJTÉSÉVEL MEGTUDHATOD, MELYIK AZ A GÖRÖG SZÓ, AMELYNEK JELENTÉSE „ÖTVENEDIK”, ÉS AMELYBŐL AZ ELŐTTÜNK ÁLLÓ ÜNNEP NEVE ERED.

A hárommal osztható számok alatti betűket karikázd be, és olvasd össze!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
L	O	P	M	I	E	N	R	N	A	Ü	T	Á	H	E	Z	C	K	A	Í

21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
O	G	Ö	S	J	E	Z	É	K	T	D	B	É	Á	T	S	Ó	L	Z	E

Megfejtés: pentekosztész Az ünnep magyar neve: pünkösöd

4 pont

2. SZÍNEZD KI AZ ÜNNEP JELLEGZETES VIRÁGJÁNAK RAJZÁT MEGFELELŐ SZÍNŰRE, ÉS NÉZZ UTÁNA, MI A KÖZISMERT NEVE ENNEK A RÉGI PARASZTKERTI DÍSZNÖVÉNYNEK!

Megfejtés: pünkösdi rózsza

virág neve: 2 pont

pirosra színezés: 2 pont

3. AZ ALÁBBI KÉT TALÁLÓS KÉRDÉSNEK UGYANAZ A MEGFEJTÉSE. ÍRD A VONALRA, MIRE UTALNAK?

Szól, pedig egy szava sincs,
beszél, de értelme nincs.

Szárnyak nélkül száll,
visz, amit talál.

Megfejtés. szél

2 pont

4. HOGYAN KAPCSOLÓDIK A MEGFEJTÉS AZ ELŐZŐ FELADATOKBAN SZEREPLŐ ÜNNEPHEZ?

Pünkösöd a Szentlélek eljövételének ünnepe, ami szélzúgással, szélviharral történt.

2 pont

Az ünnep egyik legnevezetesebb szokása során a legények többnyire lóversennyel vagy más ügyességi versennyel választottak maguk közül királyt. A győztest és lovát beborították virágokkal, fűzfaágakkal.

5. KÉSZÍTS RAJZOT EGY KÜLÖN A/4-ES LAPRA ERRŐL A SZOKÁSRÓL!

rajz: 5 pont

Sok világi, a tavasz eljövételét köszöntő szokás is kapcsolódott ehhez az ünnephez. Ilyenkor a házakra, kerítésekre, istállókra zöld ágakat tűztek. A zöldág változataként egyes vidékeken ilyenkor állítottak májusfát.

6. NÉZZ UTÁNA A MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKONBAN, HOGY MILYEN CÉLLAL TŰZTÉK KI A ZÖLD ÁGAT

ajtóra, ablakokra: **gonoszűzés, boszorkányűzés céljából**

földbe, trágyába: **rovarok, kártevők elhárítására**

májusfa, hajnalfa formájában: **termékenységvarázsló, gonoszűző céllal**

6 pont

7. MELYIK ÜNNEP JUT ESZEDBE ERRŐL A VIRÁGRÓL?

pünkösöd

1 pont

Ez a tavaszi ünnep a fiatalok számára az udvarláshoz is kapcsolódott.

Topolyán a lányok búzavirágból, pipacsból koszorút fontak. A legények hajnalban pünkösdi rózsát tettek **annak** a lánynak az ablakába, akinek udvarolni szeret**tek** volna. Ugyanakkor a búzavirág-koszorút **el** kellett hozniuk.

A sárközti Szeremlén ilyenkor szokás volt a ladikázás. Az udvarló legény szerelmi ajándékként díszes evezőt adott a választott lánynak. Zöld ágakkal szépen feldíszített csónakon, az ünnep másnapján ladikáztak a fiatalok.

Olvasd össze a fenti szöveg megvastagított betűit!

Írd le ide a megfejtett görög szót: **pentekosztész** **1 pont**

Mit jelent? **ötvenedik** **1 pont**

Hogyan kapcsolódik ez a szó húsvét ünnepéhez?

Pünkösöd a húsvét után ötvenedik napon van. **2 pont**

8. PÜNKÖSDI TOTÓ! HÚZD ALÁ A HELYES ÁLLÍTÁST!

Minek az ünnepe Pünkösöd?

- Krisztus feltámadásának
- **Szentlélek alászállásának**
- Krisztus mennybementelének

A keresztény egyház annak emlékére tartja, hogy tanai szerint Jézus mennybemenetele után a Szentlélek leszállt az apostolokra.

Pünkösöd ünnepe melyik számhoz kapcsolódik? /Pünkösöd ünnepe Húsvétot követő hanyadik napra esik?

- 30
- **50**
- 70

Pünkösöd neve a görög *pentekosztész* 'ötvenedik' szóból származik, ugyanis ez az ünnep a húsvétot követő ötvenedik napon kezdődik. Pünkösöd a húsvét függvényében mozgó ünnep, május 10-e és június 13-a között. A kereszténység a Szentlélek alászállásának ünnepeként tartja számon.

Melyik szokás a kakukktojás, mert nem kapcsolódik pünkösöd ünnepéhez

- pünkösdi királyválasztás
- pünkösdi királynéjárás
- **tűzgrás**
- zöldágazás
- májusfa

Szent Iván a nyári napforduló ünnepe, a szertartásos tűzgyújtás egyik jeles napja. A tűz tisztító, gonoszűző erejébe vetett hit az alapja a Szent Iván-napi tűzgrás szokásának is. Az ekkor gyújtott tűzről azt tartották, hogy megvéd a

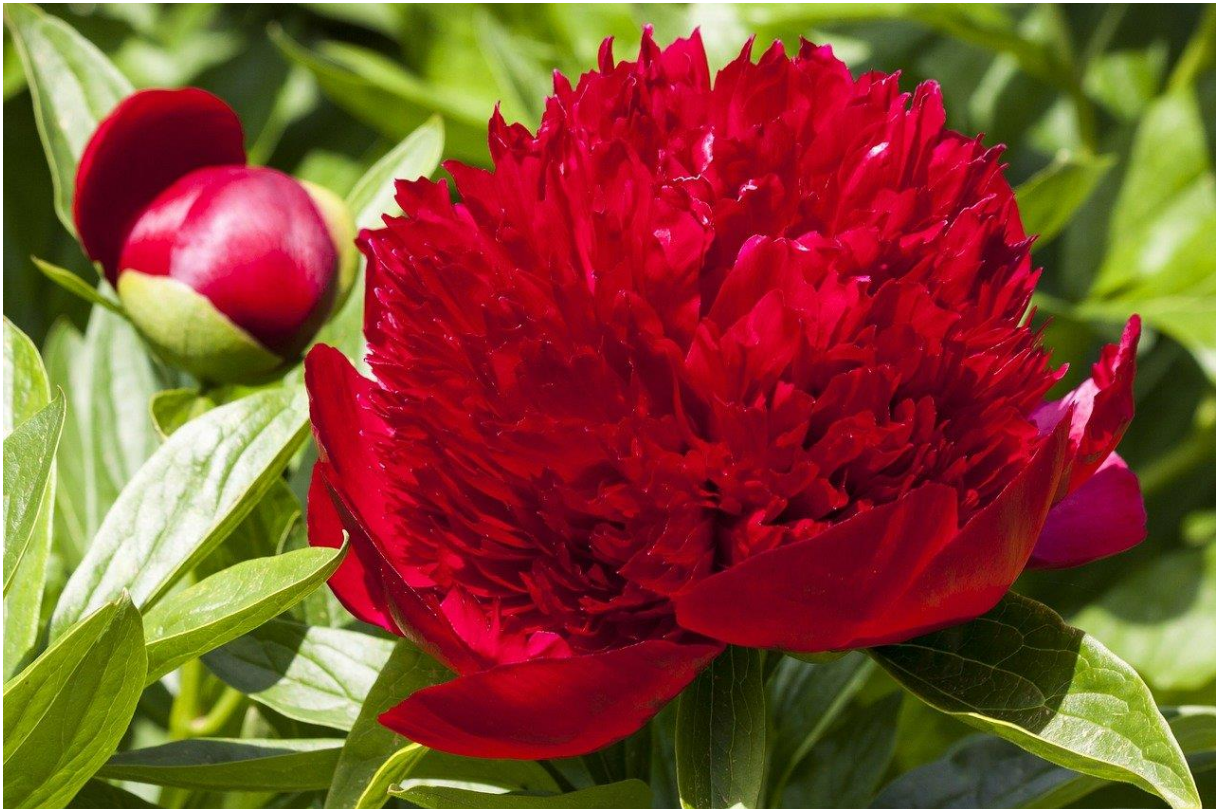
köd, a jégeső és a dögvész ellen, elősegíti a jó termést. A szertartásos tűzgrásnak egészség- és szerelemvarázsló célzata is volt.

Mi volt a nap egyik legnevesebb szokása?

- kiszehajtás
- villózás
- **Püünkösdikirályné-járás**

Melyik virág kapcsolódik Püünkösdhöz?

- **bazsarózsa**
- törökszegfü
- lilium

A májustól júniusig virágzó bazsarózsa a virágzási ideje miatt kapta a püünkösdi rózsa nevet. A színes, gyakran illatos növény frissessége, üdesége a lélek megújulását, a kert kiteljesedését jelképezi. Évszázadokon át elsősorban gyógynövényként termesztették. Gyökereből készült kivonatóval gyógyítottak sárgaságot, vese- és hólyaghurutot, reumát és egyéb betegségeket. Ez annál is meghökkentőbb, mivel a növény mérgező, kivéve a tavasszal és ősszel kiásott gyökérgumókat. Évelőágyban vagy vágásra termesztett, régi parasztkerti dísznövény. Hazája az Alpok és Ny-Balkán. Az ókori görögök és rómaiak vadon termő fontos gyógynövényként ismerték. Kerti termesztése a középkorban kezdődött, hazánkban a 16. sz.-ból említi először a források. A bazsarózsa név délszláv eredetű. A püünkösdi rózsa neve valószínűleg a reneszánszban a pogány római rózsaünnepek emlékeként támadt fel, hozzánk csak a múlt században került, feltehetően német közvetítéssel

Melyik verseny győztese lehetett pünkösdi király?

- futóverseny
- fogathajtóverseny
- **lovasverseny**

A pünkösdi királyt versenyjátékokkal, főleg lóversennyel, bikahajsszal, a fiatalabb korosztályoknál bothúzással, kakaslövessel (kakasütéssel, gunárnyakszakítással) választották.

Meddig tartott a pünkösdi királyság?

- **egy évig**
- egy hónapig
- egy hétig

Európa jelentős részében a középkor óta választanak pünkösdi (ill. májusi) királyt. Hazánkban a 16. sz.-ban már általánosan ismert volt a pünkösdi királyság múltó, értéktelen voltára utaló szólás, amelyből a szokás általános és régi elterjedésére következtethetünk. „Rövid, mint a pünkösdi királyság” mondás a dicsőség múltó voltára utal, hiszen minden évben egyszer megtartották ezt a szokást, így a kiválasztott egy éven keresztül élvezhette a kiváltságokat.

Melyik nem tartozott a pünkösdi király kiváltságai közé?

- Egy éven keresztül hivatalos volt minden lakodalomba, minden mulatságba
- Barátai kötelesek voltak vigyázni állataira, lovaira, marháira
- Ingyen rovása volt a kocsmában. (a község fizette)
- **Első sorban ülhetett az istentiszteleten.**
- A legények engedelmeskedni tartoztak neki

A legényszervezetek (legénycéhek) 1–3 évre választott vezetőjének az egész magyar nyelvterületen gyakori elnevezése. Erre a tisztségre rendszerint katonaviselt, módos, értelmes, erős és jóerkölcsű legényt választottak maguk közül, vidékenként más-más napon (karácsony előtt, karácsony másnapján, újévkor, farsangkor) szavazással vagy közfelkiáltással. A legénybíró nem mindig választással jutott tisztségéhez. A régi feljegyzések szerint lóversennyel, futással, bikafékezéssel vagy birkózással szerezte meg az elsőbbséget, s mivel a verseny rendszerint pünkösdkor történt, a győztest gyakran pünkösdi királynak nevezték.

Ki volt a pünkösdi királyné?

- a legidősebb lány
- egy menyecske
- **a legkisebb, legszebb lány**
- a falu legszegényebb lánya

A kislányok termékenységvarázslással összekötött pünkösdi köszöntője a Dunántúlon a pünkösdikirályné-járás. Elnevezései: pünkösddölés, pünkösdjárás, pünkösd-köszöntés. A pünkösdikirályné-járás dunántúli változataiban 4 lány

vezetett egy kisebbet, a pünkösdi királynét, aki fehér ruhában, koszorúban, virágszirmokkal telt kosárral a kezében ment velük.

Melyik szokáselem a kakkuktojás?

- A pünkösdi királyné feje fölött egy piros kendőt tartottak vagy fátyollal borították le.
- Termékenységvarázsló mondóka kíséretében leánytársai magasra emelik a kiskirálynét
- **Egészségvarázslás céljából fűzfavesszővel megvesszőzik a háziakat**
- Virághintés, általában a királyné kosarából
- Kiskirálynő megcsiklandozása, mosolypróba, nevetéstilalom

A pünkösdi királyné-járás táji elnevezései: pünkösdlés, pünkösdjárás, pünkösdköszöntés, melynek nem része a háziak egészségvarázslás céljából történő megvesszőzése. Ez utóbbit Aprószentek napján, december 28-án volt szokásban, amikor a legények vagy fiúgyermekek vesszőköteggel vagy vesszőből font korbáccsal gyengén megcsapkodják a lányokat, asszonyokat szerencsekívánó mondókák kíséretében

A köszöntő végén minek a növekedését kívánták a pünkösdlők?

- búzáét
- **kenderét**
- zabét

A pünkösdikirályné-járás házaló szokásban résztvevők énekeltek, majd felemelték a kiskirálynőt és azt mondták: „Ekkora legyen a kendtek kendere!”

Legtöbbször tojást, szalonnát, pénzt kaptak. Ha valahol nem szívesen fogadták őket, leguggoltatták a kislányt, hogy a gazdasszonynak ne nőjjön meg a kendere.

Melyik nem tartozik a pünkösdlés pünkösdi, énekes-táncos adománygyűjtő jellegű népszokás táji elnevezései közé?

- mimimamázás
- mavagyonjárás
- **mamivanjárás**
- mivanmajárás

A pünkösdlés az Alföldön ismert. Eredeti formájában lányok és legények, újabban inkább gyermekek vettek részt benne. Házról házra járó csoportok bekéredzkedés után szavalnak, énekelnek, táncolnak, átveszik az adományokat, majd ismét táncra perdülnek. A szereplők elnevezése és a játékmenet alapján a pünkösdlésnek 3 típusa volt: 1. királynő szerepel, aki ruhájában, díszeiben különbözik a többitől. Előfordul, hogy mellette király is szerepel; 2. lakodalmi menet analógiájára menyasszony, vőlegény, koszorúslány, vőfély stb. szerepel; 3. nincsen megkülönböztetett központi szereplő. A szereplők száma, neme, kora nagy változatosságot mutat a pünkösdlésben. Ha lányok és legények voltak a játék szereplői, közös táncmulatsággal zárták a napot. Az ilyen világi jellegű pünkösdi mulatságokat már a 17. sz.-ban is tiltó rendelkezésekkel igyekeztek megszüntetni. A pünkösdlés szövegelemei rendkívül változatosak: népszokás-, népdal-, gyermekjátékszövegek és dallamok kapcsolódnak egymáshoz.

Mi van ma, mi van ma

Piros pünkösdi napja

Holnap lesz, holnap lesz

a második napja.

**Énekszövegükből a népszokás táji elnevezései:
mimimamázás, mavagyonjárás, mivanmajárás**

Melyik állítás hamis?

- Szegeden úgy tartották, hogy a szél a Szentlélek szájából jön.
- Székelyföldön régen fehér galambot zártak pünkösdkor a templom szentségházába, majd mise alatt szabadon eresztették.
- Pünkösdkor a házakra, kerítésekre, istállókra zöld ágakat, elsősorban bodzát tűztek. Apátfalván a pünkösdi bodza leveléből és virágjából főzött italt minden betegség orvosaként tartották számon.
- A zöld ág változataként egyes vidékeken ilyenkor állítottak májusfát. Ahol ennek ideje május elseje volt, ott a fa ünnepélyes kidöntésére többnyire pünkösdkor került sor.
- **A „pünkösdi királyság” kifejezésünk a hosszan tartó dicsőségre vonatkozik.**

**kérdésenként 1 pont, vagyis összesen 13 pont
megjegyzésenként kifejtés részletességétől függően plusz pontozás lehetséges**